

OPTIMALNI FINANSIJSKI REZULTAT PREDUZEĆA „X“ PRI KORIŠTENJU REALNOG KAPACITETA

Prof.dr Radovan Spremo¹

Sažetak:

Suština ove analize ogleda se u tome što uključuje poslovne prihode i rashode i finansijske prihode i rashode odnosno finansijski rezultat iz redovnog poslovanja definisan u narednom dijelu rada. Problem ove analize jeste u tome što ona zahtijeva da se poslovni rashodi raščlanjuju na varijabilne i fiksne. Analiza posmatranog preduzeća obuhvata segmente finansijskog rezultata: maržu pokrića, poslovni rezultat, i bruto finansijski rezultat. Prema tome utvrđeni su faktori rizika: poslovni rizik, finansijski rizik i faktor ukupnog rizika. Po ocjeni tehničkih stručnjaka u posmatranom preduzeću na visinu faktora poslovnog rizika isključivo djeluje visina obima proizvodnje i prodaje, što je povezano sa stepenom iskorišćenja kapaciteta u posmatranom preduzeću odnosno sa intezitetom prinosa po jedinici kapaciteta. Što je veći obim proizvodnje i prodaje, pri datim prodajnim i nabavnim cijenama i datim utrošcima varijabilnih troškova, bit će veća marža pokrića, a time i niži faktor poslovnog rizika i obrnuto. Prišlo se analizi da se utvrdi kakav bi bio rezultat posmatranog preduzeća u tekućoj godini pri ostvarenju obima proizvodnje i realizacije koji odgovara potpunom iskorišćenju realnog kapaciteta.

Ključne riječi: *poslovni rizik, finansijski rizik, bruto, prihodi, rashodi, realni kapacitet.*

1. UVOD

U analizu rizika ostvarenja finansijskog rezultata i stope elastičnosti ne uključuju se ostali prihodi i ostali rashodi, zbog toga što su oni privremeni i povremeni i kao takvi ne mogu biti dugoročan osnov ostvarenja finansijskog rezultata. Suština ove analize ogleda se u tome što uključuje poslovne prihode i rashode i finansijske prihode i rashode odnosno finansijski rezultat iz redovnog poslovanja definisan u narednom dijelu rada (Rodić, Vukelić, Andrić. 2007. str 189). Problem ove analize jeste u tome što ona zahtijeva da se poslovni rashodi raščlanjuju na varijabilne i fiksne. Kod preduzeća koja primjenjuju sistem obračuna varijabilnih troškova taj problem ne postoji što se odnosi na posmatrano preduzeće koje je predmet istraživanja jer su već trokovi raščlanjeni na varijabilne i fiksne.

Analiza posmatranog preduzeća obuhvata segmente finansijskog rezultata: marža pokrića, kao razlika između poslovnih prihoda i varijabilnih troškova, poslovni rezultat, kao razlika između marže pokrića i fiksnih i pretežno fiksnih rashoda i bruto finansijski rezultat kao zbir poslovnog rezultata i neto rashoda finansiranja. Prema tome utvrđeni su faktori rizika: poslovni rizik, finansijski rizik i faktor ukupnog rizika. Po ocjeni tehničkih stručnjaka u posmatranom preduzeću na visinu faktora poslovnog rizika isključivo djeluje visina obima proizvodnje i prodaje, što je povezano sa stepenom iskorišćenja kapaciteta u posmatranom preduzeću odnosno sa intezitetom prinosa po jedinici kapaciteta. Što je veći obim proizvodnje i prodaje, pri datim prodajnim i nabavnim cijenama i datim

¹ HET- Trebinje, Obala Luke Vukalovića br. 2, email:rspremo@het.ba

utrošcima varijabilnih troškova, bit će veća marža pokrića, a time i niži faktor poslovnog rizika i obrnuto. Saglasno datim objašnjenjima podaci posmatranog preduzeća, priređeni su za analizu rizika ostvarenja finansijskog rezultata i donje tačke rentabilnosti odnosno stope elastičnosti. Prišlo se analizi da se utvrdi kakav bi bio rezultat posmatranog preduzeća u tekućoj godini pri ostvarenju obima proizvodnje i realizacije koji odgovara 100% iskorišćenju realnog kapaciteta.

2. STRUKTURA I RASPORED UKUPNIH PRIHODA

Struktura i raspored ukupnih prihoda posmatranog preduzeća koje je predmet analize slijedi:

1. Poslovni prihodi(a+b)	83 000
a) Prihod od prodaje u zemlji	8 000
b) Prihod od prodaje u inostranstvu	75 000
2. Finansijski prihodi	1 250
3. Prihodi redovne aktivnosti(1+2)	84 250
4. Ostali prihodi	860
5. UKUPNI PRIHODI(3+4)	85 110
6. Materijalni rashodi(a+b+v+g)	63 890
a) Troškovi materijala	50 000
b) Troškovi goriva	2 340
c) Troškovi energije	2 500
d) Troškovi proizvodnih usluga	1 050
7. Bruto plate	8 000
8. Amortizacija i troškovi rezervisanja za materijalne troškove	5 900
9. Poslovni rashodi(6+7+8)	77 790
10. Finansijski rashodi	850
11. Rashodi redovne aktivnosti(9+10)	78 640
12. Ostali rashodi	620
13. UKUPNI RASHOD(11+12)	79 260
14. POSLOVNI DOBITAK(1-9)	5 210
15. DOBITAK REDOVNE AKTIVNOSTI(3-11)	5 610
16. BRUTO DOBITAD(5-13)	5 850

Tabela 1. Struktura rashoda i ukupnih prihoda – Istraživanje autora 2016.

3. RIZIK OSTVARENJA FINANSIJSKOG REZULTATA

Saglasno prednjim objašnjenjima podaci posmatranog preduzeća, priređeni su za analizu rizika ostvarenja finansijskog rezultata i stope elastičnosti. Primjenom direktne tj. subjektivne metode posmatranog preduzeća izvršili smo razdvajanje rashoda na varijabilnu i fiksnu komponentu. Pored troškova materijala, goriva, energije, proizvodnih usluga, koji su neosporno varijabilni troškovi odnosno rashodi, u varijabilne rashode uključeno je i 40% bruto plata, dok 60% bruto plata predstavlja fiksnu komponentu rashoda. U fiksne i pretežno fiksne troškove pored 60% bruto plata

uključeni su troškovi amortizacije, troškovi rezervisanja. Iz metodoloških razloga iskazani su neto rashodi finansiranja kao razlika između rashoda finansiranja i prihoda finansiranja.

R.br.	Opis	U KM Prethodna godina
1.	Poslovni prihodi	83 000
2.	Varijabilni rashod	66 200
3.	Marža pokrića (1-2)	16 800
4.	Fiksni i pretežno fiksni rashodi	10 700
5.	Neto rashodi finansiranja	400
6.	Poslovni rezultat (3-4)	6 100
7.	Bruto finansijski rezultat (6+5)	6 500
8.	Faktori rizika:	
	a)Poslovni rizik (3/6)	2,75
	b) Finansijski rizik (6/7)	0,94
	c) Ukupan rizik (3/7)	2,58
9.	Procenat učešća marže pokrića u poslovnom prihodu (3/1 x 100)	20,24
10.	Potreban poslovni prihod za ostvarenje neutralnog poslovnog rezultata (4/9x100)	52 865
11.	Potreban poslovni prihod za ostvarenje neutralnog bruto finansijskog rezultata ((4+5)/9)x100	54 841
12.	Procenat iskorišćenja poslovnog prihoda za ostvarenje neutralnog poslovnog rezultata(10/1x100)	63,69
13.	Stopa elastičnosti ostvarenja neutralnog poslovnog rezultata (1-10)/1)x100	36,30
14.	Procenat iskorisćenja poslovnog prihoda za ostvarenje neutralnog bruto finansijskog rezultata(11/1x100)	66,30
15.	Stopa elastičnosti ostvarenog bruto finansijskog rezultata (1-11)/1)x100	33,92

Tabela 2. Rizik ostvarenja finansijskog rezultata-istraživanje autora 2016.

Analiza posmatranog preduzeća obuhvata segmente finansijskog rezultata: marža pokrića, kao razlika između poslovnih prihoda i varijabilnih troškova, poslovni rezultat, kao razlika između marže pokrića i fiksnih i pretežno fiksnih rashoda i bruto finansijski rezultat kao zbir poslovnog rezultata i neto rashoda finansiranja. Prema tome utvrđeni su faktori rizika: poslovni rizik, finansijski rizik i faktor ukupnog rizika.

- Faktor poslovnog rizika u osnovi on pokazuje koliko se brže mijenja poslovni rezultat nego što se mijenja marža pokrića. Ako je faktor poslovnog rizika, primjera radi, 2,75 kao što je u posmatranom preduzeću to znači da će svaka promjena marže pokrića od jedan odsto izazvati promjenu poslovnog rezultata za 2,75%. Na primjer, ako se marža pokrića poveća za 10% poslovni rezultat će se povećati za 27,5% (10 x2,75), ako se marža pokrića smanji za 10% poslovni rezultat će se smanjiti za 27,5% (10 x 2,75). Suština analize se upravo nalazi u tome, što se poslovni rezultat pri smanjenju marže pokrića brže mijenja za preduzeće je utoliko bolje što je faktor poslovnog rizika niži, jer je manji rizik smanjenja poslovnog rezultata ispod granice koja neobezbeđuje pozitivan bruto finansijski

rezultat. Posmatrano preduzeće ima prihvatljivi faktor poslovnog rizika, smatra se da je gornja granica prihvatljivosti poslovnog ritika 6.

Istraživanja pokazuju da u posmatranom preduzeću „X“ na visinu faktora poslovnog rizika isključivo djeluje visina obima proizvodnje i prodaje, što je povezano sa stepenom iskorišćenja kapaciteta u datom preduzeću odnosno sa intezitetom prinosa po jedinici kapaciteta. Jer što je veći obim proizvodnje i prodaje, pri datim prodajnim i nabavnim cijenama i datim utrošcima varijabilnih troškova, bit će veća marža pokrića, a time i niži faktor poslovnog rizika i obrnuto.

- Faktor finansijskog rizika utvrđuje se iz odnosa poslovnog rezultata i bruto finansijskog rezultata, a pokazuje koliko se puta brže mijenja bruto finansijski rezultat kada se poslovni rezultat promijeni za jedan procenat. U posmatranom preduzeću faktor finansijskog rizika je 0,93%, pretpostavimo da se poslovni rezultat povećava za 10% bruto finansijski rezultat će se povećati za 9,3% ($10 \times 0,93$) i obrnuto ako se poslovni rezultat smanji za 10%, bruto finansijski rezultat će se smanjiti za 9,3% ($10 \times 0,93$). Što se bruto finansijski rezultat brže mijenja od poslovnog rezultata veći je rizik smanjenja bruto finansijskog rezultata na nulu i ispod nule. Zato je u interesu preduzeću da faktor finansijskog rizika bude što niži. Posmatrano preduzeće ima faktor finansijskog rizika prihvatljiv jer je manji od jedan ($0,93 < 1$). Gornja granica prihvatljivosti finansijskog rizika je 1. Posmatrano preduzeće ima pozitivne neto rashode finansiranja što se ogleda u dozvoljenoj visini pozajmljenih izvora finansiranja, visini kamatnih stopa i visini uloženi sredstava u aktivu, posmatrano preduzeće se više oslanja na vlastite izvore finansiranja.

- Faktor ukupnog rizika posmatranog preduzeća u osnovi pokazuje koliko se puta brže mijenja bruto finansijski rezultat pri svakoj promjeni marže pokrića. Faktor ukupnog rizika predstavlja proizvod poslovnog rizika i faktora finansijskog rizika, u posmatranom preduzeću iznosi 2,58 što se smatra da ima prihvatljiv faktor ukupnog rizika.

Posmatrano preduzeće, čiji je bilans uspjeha predmet analize, imalo je instalirani kapacitet od 15 000 gotovih proizvoda. Po ocjeni tehničkih stručnjaka u tekućoj godini, realni kapacitet je 13 000 imajući u vidu tehničko stanje pogonske spremnost, a ostvarena proizvodnja u prethodnoj godini je 12 000 gotovih proizvoda. Sljedeći prethodno, realni kapacitet u odnosu na instalirani iznosi 86,66 % ($13\ 000/15\ 000 \times 100 = 86,66$), stepen iskoristenosti realnog kapaciteta je 92,30% ($12\ 000/13\ 000 \times 100 = 92,30\%$), a stepen iskorišćenosti instaliranog kapaciteta iznosi 80% ($12\ 000/15\ 000 \times 100 = 80\%$). Prišlo se analizi da se utvrdi kakav bi bio rezultat posmatranog preduzeća u tekućoj godini pri ostvarenju obima proizvodnje i realizacije koji odgovara 100% iskorišćenju realnog kapaciteta.

4.RIZIK OSTVARENJA FINANSIJSKOG REZULTATA TEKUĆE GODINE PRI 100% ISKORIŠĆENJU REALNOG KAPACITETA PREDUZEĆA „X“:

R.br.	Opis	U KM Tekuća godina
1.	Ostvareni poslovni prihodi	83 000
2.	Ostvareni varijabilni rashodi	66 200
3.	Stepen iskorišćenosti realnog kapaciteta	92,3%
4.	Poslovni prihodi pri 100% iskorišćenju realnog kapaciteta ($1/3 \times 100$)	89 924
5.	Varijabilni rashod pri 100% iskorišćenju realnog kapaciteta ($2/3 \times 100$)	71 723
6.	Marža pokrića pri 100% iskorišćenju realnog kapaciteta (4-5)	18 201
7.	Fiksni i pretežno fiksni rashodi	10 700

8. Neto rashodi finansiranja	400
9. Poslovni rezultat pri 100% iskorišćenju realnog kapaciteta (6-7)	7 501
10. Bruto finansijski rezultat pri 100% iskorišćenju realnog kapaciteta (9+8)	7 901
11. Faktori rizika pri 100% iskorišćenju realnog kapaciteta:	
a) Poslovni rizik (6/9)	2,42
b) Finansijski rizik (9/10)	0,94
c) Ukupni rizik (6/10)	2,30
12. Procenat učešća marže pokrića u poslovnim prihodima (6/4 x 100)	20,24%
13. Potreban obim proizvodnje i prodaje za ostvarenje neutralnog poslovnog rezultata (7/12 x 100)	52 865
14. Potreban obim proizvodnje i prodaje za ostvarenje neutralnog bruto finansijskog rezultata ((7+8)/12)x100	54 841
15. Procenat iskorišćenja poslovnih prihoda za ostvarenje neutralnog poslovnog rezultata(13/4x100)	58,79%
16. Procenat iskorišćenja poslovnih prihod za ostvarenje neutralnog bruto finansijskog rezultata(14/4x100)	60,98%
17. Stopa elastičnosti ostvarenog bruto finansijskog rezultata (4-14)/4)x100	39,01

Tabela 3. Rizik ostvarenja finansijskog rezultata pri 100% iskorištenja realnog kapaciteta-istraživanje autora 2016.

Analize pokazuju, pri iskorišćenosti 100% realnog kapaciteta svi faktori rizika ostvarenja finansijskog rezultata, u odnosu na ostvarene, znatno padaju, približavajući se idealnom nivou. Pri iskorišćenju realnog kapaciteta sa 58,79% preduzeće bi ostvarilo neutralan poslovni rezultat, a sa iskorišćenjem realnog kapaciteta od 60,98% preduzeće bi ostvarilo neutralan bruto finansijski rezultat. Stopa finansijskog rezultata pri ostvarenom realnom kapacitetu i pri moguće ostvarenom 100% iskorišćenom realnom kapacitetu izgladala bi kako slijedi:

R.b.	Opis	Ostvareni	Moguće ostvariti pri 100% iskorišćenju realnog kapaciteta
1.	Bruto finansijski rezultat	6 500	7 901
2.	Poslovni prihodi	83 000	89 924
3.	Stopa finansijskog rezultata (1/2x100)	7,83 %	8,78 %

Tabela 4. Analiza istraživanja

Pri 100% iskorišćenju realnog kapaciteta bruto finansijski rezultat uvećao bi se za 1 401 KM i stopa finansijskog rezultata uvećala bi se za 1,12 puta (8,78:7,83). Pri 100%iskorišćenju realnog kapaciteta bruto finansijski rezultat uvećao bi se za 1.21 puta (7 901:6 500). To znatno povećanje bruto finansijskog rezultata pri 100% iskorišćenju realnog kapaciteta omogućava preduzeću da politikom prodajnih cijena obezbijedi obaranje cijena u odnosu na ostvarene, a da istovremeno finansijski rezultat bi se povećao u odnosu na ostvareni.

ZAKLJUČAK

Analiza posmatranog preduzeća obuhvata segmente finansijskog rezultata: marža pokrića, kao razlika između poslovnih prihoda i varijabilnih troškova, poslovni rezultat, kao razlika između marže pokrića i fiksnih i pretežno fiksnih rashoda i bruto finansijski rezultat kao zbir poslovnog rezultata i neto rashoda finansiranja. Prema tome utvrđeni su faktori rizika: poslovni rizik, finansijski rizik i faktor ukupnog rizika.

-Faktor poslovnog rizika u osnovi on pokazuje koliko se brže mijenja poslovni rezultat nego što se mijenja marža pokrića. Ako je faktor poslovnog rizika, 2,75 kao što je u posmatranom preduzeću to znači da će svaka promjena marže pokrića od jedan odsto izazvati promjenu poslovnog rezultata za 2,75%. Faktor finansijskog rizika pokazuje koliko se puta brže mijenja bruto finansijski rezultat kad se poslovni rezultat promijeni za jedan procenat. U posmatranom preduzeću faktor finansijskog rizika je 0,93, uz pretpostavku da se poslovni rezultat poveća za 10% bruto finansijski rezultat će se povećati za 9,3% ($10 \times 0,93$) i obrnuto ako se poslovni rezultat smanji za 10%, bruto finansijski rezultat će se smanjiti za 9,3% ($10 \times 0,93$). Faktor ukupnog rizika posmatranog preduzeća u osnovi pokazuje koliko se puta brže mijenja bruto finansijski rezultat pri svakoj promjeni marže pokrića. Faktor ukupnog rizika predstavlja proizvod poslovnog rizika i faktora finansijskog rizika, u posmatranom preduzeću iznosi 2.58 što se smatra da ima prihvatljiv faktor ukupnog rizika.

Posmatrano preduzeće, čiji je bilans uspjeha predmet istraživanja, imalo je instalirani kapacitet od 15 000 gotovih proizvoda. Po ocjeni tehničkih stručnjaka u tekućoj godini, realni kapacitet je 13 000 gotovih proizvoda imajući u vidu tehničko stanje pogonske spremnosti, a ostvarena proizvodnja u predhodnoj godini je 12 000 gotovih proizvoda. Sljedeći prethodno, realni kapacitet u odnosu na instalirani iznosi 86,66 % ($13\ 000/15\ 000 \times 100 = 86,66$), stepen iskoristenosti realnog kapaciteta je 92,30% ($12\ 000/13\ 000 \times 100 = 92,30\%$), a stepen iskorišćenosti instaliranog kapaciteta iznosi 80% ($12\ 000/15\ 000 \times 100 = 80\%$). Prišlo se analizi da se utvrdi kakav bi bio rezultat posmatranog preduzeća u tekućoj godini pri ostvarenju obima proizvodnje i realizacije koji odgovara 100% iskorišćenju realnog kapaciteta.

Analize pokazuju, pri iskorišćenosti 100% realnog kapaciteta svi faktori rizika ostvarenja finansijskog rezultata, u odnosu na ostvarene, znatno padaju, približavajući se idealnom nivou što je pregledno predstavljeno u radu. Pri iskorišćenju realnog kapaciteta sa 58,79% preduzeće bi ostvarilo neutralan poslovni rezultat, a sa iskorišćenjem realnog kapaciteta od 60,98% preduzeće bi ostvarilo neutralan bruto finansijski rezultat. Pri 100%iskorišćenju realnog kapaciteta bruto finansijski rezultat znatno bi se uvećao. To znatno povećanje bruto finansijskog rezultata pri 100% iskorišćenju realnog kapaciteta omogućava preduzeću da politikom prodajnih cijena obezbijedi obaranje cijena u odnosu na ostvarene, a da istovremeno finansijski rezultat bi se povećao u odnosu na ostvareni, a stopa finansijskog rizika bi bila veća od ostvarene.

LITERATURA

- Jovan,R.;Gordana,V.;Mirko,A.(2007).*Teorija politika i analiza bilansa*.Beograd:Poljoprivredni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Marijana,Ž-M.(2011).*Uvod u poslovne finansije*.Banja Luka: Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment.
- Gordana, V.;Snažana,S.(2008).*Teorija politika i analiza bilansa-zbirka zadataka I dio*. Beograd: Poljoprivredni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Jovan,R.(1997).Beograd. *Teorija i analiza bilansa*: Privrednik.
- Vukelić, G. (2008). *Finansijsko računovodstvo*. Beograd: Beogradska bankarska akademija.
- Marijana,Ž-M.(2013).*Menadžment finansijskog rizika*. Banja Luka:Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment.

Radovan Spremo

OPTIMAL FINANCIAL OF THE COMPANY USING REAL CAPACTIES

Summary

The summary of this analysis is in the fact that it includes business assets and liabilities and financial revenues and expences i.e. financial statement resulting from regular business dealings defined in letter text of this paper. The problem of this analysis is that it demands for the gross costs to be broken into variable and fixed costs. The analysis of the company being analysed includes the following segments of financial statement: contribution margin, profit, and gross financial statement. In technical experts' evaluation in the company being analysed, the level of risk factor solely depends on scales of production and sales, which is connected to level of exploitation of capacities in analysed company, i.e. it is connected with intensity of contribution by unit of capacity. The larger production and sales scale under specific sales and procurement prices and under specific expences for variable costs, the higher the contribution margin, resulting with the lower business risk and vice versa. Goal of this analysis is to define business result (profit) for analysed company in current year under employment of true capacity for production.

Key terms: business risk, financial risk, gross, revenues, expenses, true capacity